

Markus Aino-Elina

Varhaiskasvatuksen taidekasvatus lapsen kielenkehityksen tukena

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Opetus- ja kasvatusalan tutkinto-ohjelma
Varhaiskasvatus
2021

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Varhaiskasvatuksen taidekasvatus lapsen kielenkehityksen tukena (Aino-Elina Markus)

Kandidaatin tutkielma, 32 sivua

Toukokuu 2021

Tutkielmani aiheena on varhaiskasvatuksen taidekasvatus lapsen kielenkehityksen tukena. Aihe on aina ajankohtainen, sillä lasten kieli ja puhe kehittyvät eniten juuri varhaiskasvatuseräinä. Käsittelemän ensin lapsen kielen ja puheen kehityksen sisältöjä sekä kielen tavanomaista kehitystä ja sen piirteitä. Tutkimukseni kontekstina toimii varhaiskasvatus ja tutkielma on kirjoitettu varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta. Tutkielmani tavoitteena on tutkia miten lapsen kieli ja puhe kehittyvät sekä kuinka varhaiskasvatuksen taidekasvatus tukee näitä taitoja, sillä haluan tuoda esille taidekasvatuksen moninaisuutta lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kehittäjänä.

Toteutin tutkimukseni laadullisena kirjallisuuskatsauksena, jonka menetelmänä toimi erityisesti integroiva kirjallisuuskatsaus. Valitsin menetelmäkseni integroivan kirjallisuuskatsauksen, sillä halusin koota aiheestani mahdollisimman monipuolisen ja laajan kokonaisuuden, jonka integroiva tutkimusote mahdollistaa lähteiden moninaisuuden kautta. Lähteitä etsin niin suomalaisista kuin kansainvälisistä tietokannoista.

Tutkielmani tulosten perusteella voin todeta, että varhaiskasvatuksen taidekasvatuksella on suuri merkitys lapsen kielenkehitykselle. Taidekasvatus kehittää niin lapsen kielellisiä taitoja kuin myös kielellistä tietoisuutta. Tutkielmani tulosten mukaan erityisesti musiikilla ja sanataiteella on merkittävä vaikutus lapsen kielellisten taitojen kehitykselle. Musiikkikasvatuksesta on paljon hyötyä lapsen kielen kehitykselle, koska musiikin ja puheen akustiset piirteet ovat niin samankaltaisia. Sanataiteen muodot taas tukevat lapsen kielellisen tietoisuuden sekä luovuuden kehittymistä.

Kuvataiteen ja draamakasvatuksen tuki kohdentui suurimmaksi osaksi lapsen kielellisen tietoisuuden kehitykseen. Molemmissa painottuu luovuuden ja itseilmaisun kehittyminen, joilla on yhteys pragmaattisten taitojen kehitykseen. Tutkielmassani nousi esille myös taidekasvatuksen integroinnin monet mahdollisuudet. Varhaiskasvatuksen opettajien tulisi nähdä taidekasvatus laajemmin niin opetuksen kuin kasvatuksen tukena ja toteuttaa taidetta lasten kanssa päivittäin.

Avainsanat: taidekasvatus, kielenkehitys, varhaiskasvatus, lapsi, taide, kieli

Sisältö

1. Johdanto	4
2. Tutkielman lähtökohdat.....	6
2.1. Tutkimusmenetelmä ja tutkielman tavoitteet.....	6
2.2. Aineiston valinta ja keruu	7
3. Teoreettinen viitekehys	8
3.1. Varhaiskasvatus ja lapsi.....	8
3.2. Taidekasvatus.....	9
4. Lapsen kielen ja puheen kehitys.....	11
4.1. Kielellinen tietoisuus	11
4.2. Kielellisten taitojen kehitys.....	14
5. Taidekasvatukselliset tuen keinot	17
5.1. Musiikkikasvatus	17
5.2. Kuvataidekasvatus	19
5.3. Sanallinen ilmaisu.....	21
5.3.1. <i>Sanataide</i>	21
5.3.2. <i>Draama</i>	24
6. Johtopäätökset ja pohdinta.....	26
6.1. Taidekasvatus lapsen kielen ja puheen kehityksen tukena	26
6.2. Tutkielman arviointi ja jatkotutkimus.....	27
Lähteet	29

1. Johdanto

Tutkielmani aihe on varhaiskasvatuksen taidekasvatus lapsen kielenkehityksen tukena. Tavoitteenani on koota ajantasaista, tutkimustulosten takaamaa tietoa varhaiskasvatusikäisen lapsen kielen ja puheen kehittymisestä sekä taidekasvatuksellisista keinoista, jotka tukevat näiden taitojen kehittymistä. Tulevana varhaiskasvatuksen opettajana haluan saada lisää ymmärrystä sekä vankan teoriapohjan toiminnalleni taidekasvatuksen toteuttamiseen.

Kiinnostukseni aiheeseen kumpuaa taideharrastuneisuudestani, johon kuuluu erityisesti musiikki. Musiikin sivuaineen myötä kiinnostukseni musiikkiin on syventynyt ja lopulta taidekasvatus aiheekseni muodostui helposti. Taidekasvatusta ja sen käytäntöjä käsitellään opinnoissamme laajasti, mutta halusin tutkia lisää sen vaikutuksista lapsen kasvuun ja kehitykseen. Kasvun ja kehityksen osa-alueista aiheekseni tarkentui kielenkehitys, sillä aihe on mielestäni kiinnostava ja varhaiskasvatuksen kentällä aina ajankohtainen, sillä lasten kielelliset taidot kehittyvät valtavasti juuri varhaiskasvatusikäisinä. Koen, että varhaiskasvatuksen opettajalla on suuri merkitys kielen kehityksen tukemisessa ja haluankin sen vuoksi tarkastella aihetta varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta.

Aiheen ajankohtaisuutta lisää myös kansallinen koulutuksen arviointikeskus KARVI:n toteuttama arviointihanke vuosina 2017–2019, jossa tarkasteltiin varhaiskasvatussuunnitelmia varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteutumista tukevinä ohjausvälineinä sekä näiden suunnitelmien toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa (Repo ym., 2019). Repon ja kollegoiden (2019) mukaan arvioinnin tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, mitkä tekijät edesauttavat tai estävät sitä, miten varhaiskasvatusta ohjaavat lakisääteliset suunnitelmat muuntuvat pedagogiseksi toiminnaksi arjen varhaiskasvatustilanteissa. Arvioinnin tuloksissa ilmeni, että kuvataidekasvatus sekä osittain myös musiikkikasvatus eivät olleet osa varhaiskasvatuksen päivittäistä arkea, vaan niiden toteutuminen oli osassa päiväkotia ja perhepäivähoitoryhmiä vain satunnaista. Vastajien mukaan myös draamaa, tanssia ja teatteria on tarjolla lapsille harvoin. Arvioinnista kävi ilmi myös loruttelun, riimittelyn sekä lukemisen päivittäinen puuttuminen (Repo ym., 2019).

Ruokonen (2020b) mainitsee artikkelissaan *Varhaiskasvatuksen taidekasvatus – leikkiä, lummousta, oppimista ja hyvää elämää*, että varhaiskasvatuksen opettaja on useimmiten ensimmäinen ja ainoa alle kouluikäisen lapsen taidekasvattaja. Haluankin tutkimuksellani tuoda esille taidekasvatuksen tärkeyden lapsen kasvuun ja kehitykselle sekä tietoa ja keinoja opettajille taidekasvatuksen tuen mahdollisuuksista.

Tutkielmani etenee seuraavasti. Luvussa 2 esittelen tutkimukseni lähtökohtia, joita ovat muun muassa tutkimusmenetelmäni, tutkielmani tavoitteet sekä aineiston keruu ja tutkielmani eettisyys. Luvussa 3 avaan tutkielmani keskeisimpiä käsitteitä. Luvut 4 ja 5 käsittelevät tutkielmani tuloksia ja vastaan näissä tutkimuskysymyksiini. Luvussa 6 kokoan tutkielmani keskeisimmät tulokset sekä pohdin tutkielmani eettisyyttä sekä jatkotutkimusaiheita.

2. Tutkielman lähtökohdat

Tutkielmani tutkimustehtävänä on kuvailla, miten varhaiskasvatukseen lapsen kieli ja puhe kehittyvät sekä kuinka varhaiskasvatuksessa toteutettava taidekasvatus tukee lapsen kielen ja puheen kehittymistä. Seuraavaksi kerron tutkimusmenetelmästäni, tavoitteistani, aineiston keruusta sekä tutkimukseni etiikasta.

2.1. Tutkimusmenetelmä ja tutkielman tavoitteet

Tutkielmani on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, tarkemmin kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Salmisen (2011) mukaan kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voi luonnehtia yleiskatsaukseksi ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä, sillä käytettävät aineistot ovat laajoja ja aineiston valintaa eivät rajaa metodiset säännöt. Yllä mainituista seikoista huolimatta tutkittava ilmiö pystytään kuvaamaan kuitenkin laaja-alaisesti (Salminen, 2011).

Toteutan tutkielmani integroivana kirjallisuuskatsauksena, joka Salmisen (2011) mukaan on hyvä tapa tuottaa uutta tietoa jo tutkitusta aiheesta. Integroiva tutkimusote mahdollistaa erilaisin metodisin lähtökohdin tehdyt tutkimukset ja laajemmat kirjallisuuden tyypit analyysin pohjaksi (Salminen, 2011). Tutkielmassani integroiva näkökulma näkyy erityisesti lähteiden moninaisuutena, sillä haluan tuottaa mahdollisimman monipuolisen, laajan ja luotettavan kokonaisuuden.

Tutkimukseni tavoitteena on tutkia miten varhaiskasvatukseen lapsen kieli ja puhe kehittyvät sekä kuinka varhaiskasvatuksen taidekasvatus tukee lapsen kielen ja puheen kehittymistä. Tavoitteenani on koota kokonaisuus, joka antaa mahdollisimman laajan mutta selkeän vastauksen seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten lapsen kieli ja puhe kehittyvät?
2. Miten varhaiskasvatuksessa toteutettava taidekasvatus tukee lapsen kielen ja puheen kehittymistä?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tehtävänä on selvittää lukijalle lapsen kielen ja puheen kehityksen keskeisimmät elementit. On tärkeää ymmärtää miten lapsen kieli ja puhe kehittyvät, jotta kehitystä voi tukea. Toisen tutkimuskysymyksen tehtävänä taas on etsiä konkreettisia taidekasvatuksellisia keinoja, jotka tukevat lapsen kielen ja puheen kehitystä.

2.2. Aineiston valinta ja keruu

Laadullisen aineiston kerääminen on päämäärähakuista toimintaa, ja tutkimuksen päämäärät vaikuttavat siihen, millaisia aineistoja tutkija hankkii, miten hän niitä tulkitsee ja miten hän ymmärtää käytettävät aineistot (Juuti & Puusa, 2020). Aineiston valinnassa olen pyrkinyt monipuolisuuteen niin teoreettista viitekehystä luodessani kuin myös tutkimuskysymyksiin vastatessani. Aineistona olen käyttänyt pääasiallisesti alan tieteellistä kirjallisuutta, tutkimusta sekä tieteellisiä artikkeleita.

Lähteiden hankinnassa olen hyödyntänyt Oulun yliopiston kirjastoa sekä sen tietokantaa OulaFinnaa. Aineistonkeruussa hyödynsin myös muita tietokantoja, joita ovat muun muassa Google Scholar, Arto-tietokanta ja ProQuest-tietokanta. Hakusanoina käytin esimerkiksi *kielenkehitys, varhaiskasvatus ja taidekasvatus*. Hyödynsin myös englanninkielisiä termejä *language development, art education ja early childhood education*. Olen aineistoa valitessa pyrkinyt valitsemaan mahdollisimman uusia ja aiheeseen liittyviä lähteitä. Juutin ja Puusan (2020) mukaan nyökkisääntönä lähteiden käytössä pidetään sitä, että lähteet olisivat alle 10 vuotta vanhoja. Suurin osa käyttämistäni lähteistä onkin julkaistu 2010-luvulla.

3. Teorettinen viitekehys

Tutkielmani keskeisimmät käsitteet ovat taidekasvatus, kielenkehitys, varhaiskasvatus ja lapsi. Tuomi ja Sarajärvi (2018) painottavatkin tutkimuksessa käytettävien käsitteiden määrittelyn tärkeyttä, jotta lukijalle välittyä selkeä tieto siitä, mitä ollaan tutkimassa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Avaan seuraavaksi varhaiskasvatuksen sekä taidekasvatuksen käsitteitä. Selvennän kielenkehityksen kehitystä sekä taustaa kappaleessa *Lapsen kielen ja puheen kehitys*.

3.1. Varhaiskasvatus ja lapsi

Kansalaisuuslain (359/2003, 2§) mukaan lapsi on alle 18-vuotias henkilö, joka ei ole naimisissa. Kun tutkielmassani puhun lapsesta, tarkoitan sillä varhaiskasvatusikäistä eli 0–7-vuotiasta lasta. Olen rajannut iän yllä mainitulla tavalla, sillä tutkielmani kontekstina on varhaiskasvatus, jossa lapset ovat pääasiallisesti 0–7-vuotiaita.

Suomessa varhaiskasvatustoimintaa ohjaa useat lait. Lakeja ovat muun muassa varhaiskasvatustilaki, Suomen perustuslaki sekä hallintolaki. Varhaiskasvatusta järjestäessä tulee ottaa huomioon myös yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on myös osa varhaiskasvatusta (Opetushallitus, 2018).

Varhaiskasvatuksen toiminta perustuu Opetushallituksen antamaan valtakunnalliseen määräykseen, varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Esiopetusta taas ohjaa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, joka on myös Opetushallituksen määräyksenä annettu. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle (Opetushallitus, 2018).

Varhaiskasvatustilaki (540/2018) määrittelee varhaiskasvatuksen lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa (Opetushallitus, 2018). Varhaiskasvatuksen määrittelylle löytyy myös tutkijoiden perustelema määritelmä, joista seuraavaksi esittelen Stig Brorströmin sekä Jennifer Colwellin näkökulmat.

Eerola-Pennanen, Vuorisalo ja Raittila (2017) viittaavat artikkelissaan *Johdatus varhaiskasvatukseen* varhaiskasvatuksen emeritusprofessori Stig Brorströmin varhaiskasvatuksen määrittelmään. Brorströmin mukaan yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus koostuu kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudesta, jossa vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten tiiviillä yhteistyöllä on suuri merkitys. Hän korostaa näkemyksessään leikin tärkeyttä lasten toiminnassa, sillä se nähdään lasten oppimisen kannalta keskeisimpänä toimintatapana. Varhaiskasvatus yhdistää Brorströmin mukaan opetusta, kasvatusta ja hoivaa koskevat käytännöt, ajatukset ja teoriat ja sen tavoitteena on pienten lasten hyvinvointi, oppiminen sekä kehityksen tukeminen (Viitattu lähteessä Eerola-Pennanen ym., 2017).

Eerola-Pennanen ja kollegat (2017) viittaavat kirjoituksessaan myös varhaiskasvatuksen tutkija Jennifer Colwellin näkökulmaan varhaiskasvatuksen määrittelystä. Colwell jäsentää pienten lasten opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuuden kolmeksi elementiksi: tieteeksi, taidoksi sekä näiden luovaksi ja laadukkaaksi soveltamiseksi. Tiedeulottuvuus käsittää hänen mukaansa opettajien ja kasvattajien tietoisuuden opetusta ja oppimista koskevista teorioista sekä tutkimuksesta. Taitoulottuvuudella hän tarkoittaa opettajille ja kasvattajille kertynyttä monipuolista taitojen, metodien, lähestymistapojen ja käytäntöjen valikoimaa, josta opettaja ottaa toimintaansa käyttöön sopivia toimintatapoja tieteellisen tietonsa ja kokemuksensa perusteella. Luova ja laadukas soveltaminen lähestyy Colwellin mukaan taidetta, eli se on opettajien ja kasvattajien pedagogisesti perusteltua toimintaa sekä vuorovaikutusta, joka tapahtuu lasten kesken ja lasten kanssa. Keskeistä on, miten nämä kolme elementtiä integroituvat toisiinsa opettajan ammatissa ja varhaiskasvatuksen arjessa (Viitattu lähteessä Eerola-Pennanen ym., 2017).

Varhaiskasvatuksen toimintamuotoihin kuuluu päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Koska tutkielmani kontekstina on varhaiskasvatus, tutkimustuloksiani voi hyödyntää kaikissa varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa.

3.2. Taidekasvatus

Rusasen ja kollegoiden (2014) mukaan ei ole mahdollista esittää yhtä kaiken kattavaa määrittelmää taiteelle, sillä sitä pidetään avoimena käsitteenä. Lisäksi eri aikoina ja eri kulttuureissa taide on määritelty eri tavoin ja sen painotukset ovat vaihdelleet (Rusanen ym., 2014). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) taidekasvatusta ja sen tavoitteita kuvaa luku *Ilmaisun monet muodot*. Varhaiskasvatuksen taidekasvatus keskittyy tukemaan lasten musiikillisen, ku-

vallisen, sanallisen sekä kehollisen ilmaisun kehittämistä sekä tarjoamaan lapsille mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja kulttuuria. Varhaiskasvatuksen taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa ja toiminnassa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi (Opetushallitus, 2018).

Varhaiskasvatuksen taidekasvatuksen välttämättömyyttä voidaan Ruokosen (2020b) mukaan perustella taiteeseen liittyvien hyödyllisyys- ja välinearvojen sekä toisaalta sisäisten tai luontaisten arvojen näkökulmilla. Hyödyllisyysarvoihin liittyen taidekasvatuksella on hänen mukaansa niin kulttuurinen kuin sivistyksellinen tehtävänsä. Taiteet voidaan nähdä yhteisenä kielenä, jolla sen tuomassa kulttuurisessa rikkaudessa voidaan viestiä rodullisten, sosiaalisten, koulutuksellisten ja taloudellisten raja-aitojen ylitse (Ruokonen, 2020b).

Ruokosen (2020b) mukaan toisena taidekasvatuksen hyödyllisyysperustana voidaan nähdä sen yhteydet lapsen kokonaispersoonallisuuden kasvuun ja kehitykseen. Hän painottaa taidekasvatuksen positiivisia yhteyksiä lapsen yleisiin kouluvalmiuksiin, kuten keskittymiskykyyn sekä kielellisiin ja sosiaalisiin valmiuksiin. Hän muistuttaa kuitenkin taidekasvatuksen olennaisimmasta arvosta: taiteellisella kokemisella ja ilmaisulla on olennaista arvoa lapselle yksinomaan sen kautta tulevan nautinnon ja mielihyvän ansiosta. Taide varhaiskasvatuksessa on useimmiten yhteisöllisyyttä rakentavaa toimintaa, mutta on hyvä muistaa, että taide on läsnä myös lapsen ollessa yksin (Ruokonen, 2020b).

Tässä kandidaatin tutkielmassa keskityn varhaiskasvatuksen taidemuodoista erityisesti musiikkiin, kuvataiteeseen ja sanallisen ilmaisun muotoihin.

4. Lapsen kielen ja puheen kehitys

Lapsen kielen ja puheen kehitys koostuu monista elementeistä, joista keskeisimpiin kuuluu erityisesti kielellisen tietoisuuden sekä puheen kehitys. Kielen omaksuminen on automaattista ja suurimmaksi osaksi tiedostamatonta, jonka seurauksena lapselle muodostuu kielellinen taito eli kyky ymmärtää ja käyttää erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavia kielen osa-alueita (Niemitalo-Haapola & Ukkola, 2020).

Halu olla yhteydessä toisiin ihmisiin ja jakaa heidän kanssaan asioita voimistaa lapsen pyrkimystä havainnoida ympäristönsä tapahtumia ja kuvata niitä kielellisesti (Lyytinen, 2014, s. 51). Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Pulkkinen ja Ruoppila (2014) painottavat puheen ja kielen tärkeyttä osana vuorovaikutusta. Heidän mukaansa puheesta tulee lapselle väline sosiaaliseen vuorovaikutukseen, ajatusten ja tunteiden viestimiseen, uusien asioiden oppimiseen ja ongelmien ratkaisemiseen. Kielellä on myös keskeinen vaikutus siihen, millaisen kuvan lapsi muodostaa itsestään yksilönä (Nurmi ym., 2014.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) kielen ja puheen kehityksestä, niiden sisällöistä sekä tukemisesta kertoo osio *Kielten rikas maailma*. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisen identiteetin kehittymistä. Lasten kielen kehityksen keskeisimmät osa-alueet ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot sekä puheen tuottamisen taidot (Opetushallitus, 2018). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2015) taas painotetaan esiopetuksen tehtävää tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista (Opetushallitus, 2015, s.23).

Seuraavissa kappaleissa kerron tarkemmin kielellisestä tietoisuudesta sekä lapsen kielellisten taitojen kehityksestä.

4.1. Kielellinen tietoisuus

Niemitalo-Haapolan ja Ukkolan (2020) mukaan kielellisestä tietoisuudesta eli metalingvistikäsitteistä taidoista on kyse silloin, kun lapsi pystyy tietoisesti kääntämään huomionsa kielen muotoon, sanojen ja lauseiden erilaisiin osiin sekä sanojen merkityksiin tai käyttöön eri ympäristöissä tai tilanteissa. Heidän mukaansa käyttäessään kielellisiä taitojaan lapsi ei kuitenkaan

useimmiten tietoisesti pohdi kielen rakennetta tai käyttöä. Kielellisessä tietoisuudessa juuri lapsen oman tietoisuuden herääminen on keskeistä, jolloin hän pystyy siirtämään huomionsa nimenomaan kielen rakenteeseen ja käyttöön (Niemitalo-Haapola & Ukkola, 2020). Samanaikaisesti kielellisen tietoisuuden kehityksen kanssa lapsi käy läpi monenlaisia kognitiivisia kehitysprosesseja liittyen esimerkiksi puheen ymmärtämiseen ja tuottamiseen, tarkkaavaisuuteen, päättelyyn ja hahmottamiseen (Niemitalo-Haapola & Ukkola, 2020).

Seuraavaan kuvioon olen koonnut yhteen keskeisimmät kielellisen tietoisuuden muodot Hakamon (2013) sekä Niemitalo-Haapolan ja Ukkolan (2020) kirjoitusten pohjalta. Kuvion tarkoitus on tiivistää kielellisten tietoisuuden eri muotojen peruspiirteet ja tavoitteet. Kuvion jälkeen kerro tarkemmin kielellisen tietoisuuden muodoista, ominaispiirteistä sekä kuinka näitä tietoisuuksia voidaan tukea.

Kuvio 1

(Markus, 2021. Muotoiltu Hakamo (2013) ja Niemitalo-Haapola ja Ukkola (2020) pohjalta).

Fonologinen tietoisuus tarkoittaa lapsen kykyä kiinnittää huomio sanojen äännerakenteisiin sekä äänne-, että laajemmin tavu- ja sanatasolla (Niemitalo-Haapola & Ukkola, 2020). Lapsen tulee siis ymmärtää kirjaimen ja äänteen välinen suhde (Nurmilaakso, 2011). Fonologisen tietoisuuden tunnistavan tason taitoja ovat muun muassa riittelytaito, sanan pituuden tiedostaminen, sanan jakaminen äänneisiin, alkuäänten tunnistaminen ja äänneiden yhdistäminen sanoiksi (Niemitalo-Haapola & Ukkola, 2020). Suomi on fonologiselta rakenteeltaan selkeä kieli, sillä sanat äännetään yleensä niin kuin ne kirjoitetaan (Lyytinen, 2014). Osittain suomen kielessä ovat kirjoitettu ja puhuttu kieli kuitenkin alkaneet poiketa toisistaan (Nurmilaakso, 2011). Tämän vuoksi onkin tärkeää, että lapsi tutustetaan mahdollisimman monipuolisesti erilaisiin luettuihin teksteihin, kuten erilaisiin median kieliin, tekstiviesteihin, sähköposteihin ja sarjakuvien teksteihin (Nurmilaakso, 2011).

Niemitalo-Haapola ja Ukkola (2020) kertovat, että muoto-opillisella eli morfologisella tietoisuudella tarkoitetaan lapsen kykyä tarkastella sanojen sisäistä rakennetta ja siinä esiintyviä morfeemeja. Muoto-opillinen tietoisuus kehittyy asteittain ja mahdollisesti vastavuoroisesti fonologisen tietoisuuden kanssa ja on myös vahvasti riippuvainen sanamerkityksen kehityksestä (Niemitalo-Haapola & Ukkola, 2020.) Morfologista tietoisuutta voidaan kehittää opettamalla lapselle uusia sanoja ja tehdä niistä houkuttelevia ja kiinnostavia (Nurmilaakso, 2011).

Hakamon (2013) mukaan syntaktinen tietoisuus on kielen sääntöjen ymmärtämistä ja lausetajua. Lapsi osaa rytmittää lukemisensa lauseiden mukaan ja korjata yksittäisten sanojen muotoa lauseen vaatimaksi (Hakamo, 2013). Syntaktinen tietoisuus kattaa myös kielen sääntöjärjestelmän, sanajärjestyksen, puheen melodian ja rytmin (Nurmilaakso, 2011). Semanttinen tietoisuus taas on sanojen merkityksen ymmärtämistä sekä homonyymien ja synonyymien havaitsemista (Hakamo, 2013, s. 55). On tärkeää tietää, mitkä sanat kuuluvat samaan sanaryhmään ja millainen merkitys äänenpainolla on (Nurmilaakso, 2011).

Hakamo (2013) kertoo, että pragmaattinen tietoisuus on tietoisuutta kielen käyttötehtävistä ja siihen kuuluu, että kieltä osataan käyttää tarkoituksenmukaisesti eri käyttötilanteissa. Lapsi osaa muun muassa pyytää, vaatia, kuvailla, perustella, kutsua, arvioida ja määritellä kielen avulla (Hakamo, 2013). Opettamalla lasta luottamaan omaan arviointikykyynsä sekä rohkaistamalla lasta kysymään hänen kohdatessaan epäselvyyksiä, tuemme lapsen pragmaattisen tietoisuuden kehittymistä (Nurmilaakso, 2011).

Vaikka nykyään on paljon erilaisia mittareita ja kuvauksia lapsen kielellisen tietoisuuden kehityksen vaiheista, on muistettava sen olevan silti hyvin yksilöllisesti etenevä prosessi (Hakamo, 2013). Kielellistä tietoisuutta voi kuitenkin kehittää varhaiskasvatuksessa monin eri tavoin. Hakamon (2013) mukaan satujen kuuntelu ja niistä kertominen on hyödyllinen kielellisen harjaantumisen ja läheisyyden tuntemisen muoto. Sadun tapahtumien, syy- ja seuraussuhteiden sekä tunnelman hahmottaminen kehittää lapsen tapaa hahmottaa omaa käyttäytymistään ja maailmaansa (Hakamo, 2013).

Niemitalo-Haapolan ja Ukkolan (2020) mukaan kielellisen tietoisuuden kehittymisen kannalta on keskeistä, että aikuinen pysähtyy yhdessä lapsen kanssa ihmettelemään kielen monimuotoista rakennetta ja käyttöä. Kun kielellisen tietoisuuden tukeminen on osa varhaiskasvatusta, tulee sen tapahtua suunnitellusti ja tyypillisen kehityksen suuntaviivoja noudattaen (Niemitalo-Haapola & Ukkola, 2020). On tärkeää jaksottaa kielellinen harjoittelu varhaiskasvatuksessa niin, että puhumisen, lukemisen, kirjoittamisen ja vuorovaikutustaitojen valmius olisi mahdollisimman monen lapsen saavutettavissa (Hakamo, 2013, s. 61).

4.2. Kielellisten taitojen kehitys

Ensimmäisen kolmen vuoden aikana lapsen sanavarasto laajenee ja hän oppii yhdistelemään sanoja ja liittämään niihin ilmaisujen merkitystä tarkentavia taivutuksia ilman tietoista opettamista (Lyytinen, 2014). Leikki-ikäisen kielen oppimiselle on tunnusomaista sanaston nopea karttuminen sekä valmius ilman tietoista opettamista omaksua ja soveltaa sääntöjä, joiden avulla sanoja taivutetaan ja muodostetaan lauseiksi (Nurmi ym., 2014). Kielen kehitykselle on ominaista, että puheen ja kielen vastaanotto, sekä puheäänteiden havaitseminen että käsitteiden ymmärtämisen tasolla, kehittyy ennen tuottamista (Siiskonen ym., 2019, s.225).

Lyytinen (2014) kertoo, että puolen vuoden ikäinen lapsi alkaa ”eritellä” kuulemaansa kieltä ja etsiä siitä säännönmukaisuuksia. Hänen mukaansa vähitellen ääntely alkaa muistuttaa jotakin äännettä (esim. aa- ää- tai ii-tyyppistä). Lapsi myös harjoittelee hänen mukaansa erilaista ääntelyä, kuten kiljahduksia, läpätystä, puhinaa ja murinaa. Hän mainitsee, että toistuva ääntely voimistaa lapsen äänihuulia ja niiden toimintaa ohjaavaa hermostollista säätelyjärjestelmää (Lyytinen, 2014, s. 53). Puhe-elinten liikkeet täsmentyvät ja lapsi alkaa jäljitellä aikuisen puheessa esiintyviä uusia äänneitä. (Lyytinen, 2014, s. 53) Vauvoilla on myös herkkyyttä havaita muun muassa äänneiden kestoja sekä kielelle ominaista painotusta, puheen sävelkorkeutta, rytmiä ja jaksottelua (Lyytinen, 2014).

Lyytisen (2014) mukaan kuuden-seitsemän kuukauden iässä lapsi aloittaa jokeltelun toistaen konsonantti-vokaalitavusarjoja. Monipuolisen konsonantteja sisältävän jokeltelun on havaittu olevan yhteydessä ensisanojen varhaiseen ilmaantumiseen, fonologisiin taitoihin (ks. taulukko 1) sekä sanaston nopeaan omaksumiseen (Lyytinen, 2014).

Lapsi ymmärtää sanoja ja kieltä, ennen kuin hän kykenee puhumaan itse. Kielen ymmärtäminen alkaa jo ensimmäisen ikävuoden loppupuolella, jonka jälkeen lapsi alkaa tuottaa kommunikatiivisia eleitä ja lopulta kieltä (Lyytinen, 2014, s. 54) Merkkejä siitä, että alle vuoden ikäinen lapsi ymmärtää puhetta, ovat reagointi omaan nimeen, toiminnan hetkellinen keskeytys, kun sanotaan ”ei” ja etsivä katse kysymykseen ”missä joku/jokin on?” (Nurmi ym., 2014). Puhetta harjoitellessaan alkaa lapsi ensin toistaa aikuisten käyttämiä sanoja ja pian tämän jälkeen tuottaa jo omat ensimmäiset sanansa (Hakamo, 2013).

Toisen ikävuoden aikana lapsi vähitellen ymmärtää sanojen olevan yhteisöllisesti sovittuja nimiä erilaisille tapahtumille ja kohteille, joita voidaan yleistää vain tiettyjen sääntöjen mukaan (Nurmi ym., 2014). Hakamon (2013) mukaan lapsi alkaa kaksivuotiaana yhdistellä sanoja toisiinsa, taivuttaa sanoja ja keksiä itse uusia omia sanoja. Hänen mukaansa lasten tuottamat lauseet vähitellen pitenevät ja lapsi oppii uusia taivutusmuotoja (Hakamo, 2013).

Kolmevuotiaana lapsen puhe on jo lähes täysin ymmärrettävää ja lapsi osaa kuvailla tekemistä, esineiden ominaisuuksia ja paikkoja sekä taivuttaa eri sanaluokkien sanoja (Hakamo, 2013). Nurmi kollegoineen (2014) mainitsee, että lapsi alkaa kolmen vuoden iässä myös kiinnittää huomiota esineiden laadullisiin ominaispiirteisiin ja niissä ilmeneviin eroihin. Adjektiivien vertailuasteista erityisesti perusmuodot ovat vallitsevia lasten puheessa (esim. rekka on nääääiiiiin iso) (Nurmi ym., 2014).

Hakamo (2013) mainitsee, että neljävuotiaana lapsesta on tullut jo taitava kertoja, kyselijä ja keskustelija. Ilmaisut alkavat olla yhtä tarkkoja kuin aikuisella (Hakamo, 2013). Nurmen ja kollegoiden (2014) mukaan nelivuotiaat käyttävät puhuessaan esineiden paikkaa ja sijaintia osoittavia määreitä. Paikkaa ja sijaintia osoittavat kielelliset ilmaisut monipuolistuvat ja ovat aiempia ikävaiheita tarkempia ja useammin yleiskielen mukaan ilmaistuja (Nurmi ym., 2014).

Nurmi kollegoineen (2014) tuo esille viisivuotiaan taidot suomen kielen taivutusmuotoja sekä sanojen yhdistelyä koskevia perussääntöjä koskien. Viisivuotiaan puheessa esiintyy eri sanaluokkiin kuuluvia sanoja lähes samassa suhteessa kuin aikuisten arkipuheessa (Nurmi ym., 2014). Kun esikoulu lähestyy, lapsen kiinnostus kirjaimiin ja äänneisiin kasvaa, jolloin lapsi

oppii tunnistamaan ja nimeämään kirjaimia sekä erottelemaan sanoista tavuja ja äänneitä (Hakamo, 2013).

Hakamon (2013) mukaan kuuden ja seitsemän ikävuoden paikkeilla lapsi hallitsee jo noin 14 000 sanaa. Lapsen puhe on selkää ja kieliopillisesti oikein sekä hän omaksuu vuorovaikutuksen perustaidot (Hakamo, 2013). Lapsen fonologinen tietoisuus (ks. kuvio 1) kehittyy, jolloin hän oppii sanojen muodostamisen perustaidoista, havaitsee sanojen äänne-erot sekä oppii leikittelemään erilaisilla äänneillä.

Alle olen koonnut Nurmen ja kollegoiden (2014) sekä Lyytisen (2014) artikkeleiden sekä artikkeleista löytyvien taulukoiden pohjalta kokoavan kuvion lapsen kielen kehityksestä eri ikävaiheissa.

Kuvio 2.

Ikä	Kielen kehitys eri ikävaiheissa
6–12 kk	Lapsi joteltelee monipuolisesti, käyttää eleitä ilmaisun tukena sekä pyrkii kontaktiin toisten kanssa.
1–2-v.	Sanasto karttuu yksilöllisesti muutamista sanoista jopa yli 200 sanaan. Lapsi ymmärtää sanoja enemmän kuin pystyy itse käyttämään. Lapsi noudattaa lyhyitä kehotuksia ja toimintaohjeita.
3–4-v.	Lapsi opettelee innokkaasti uusia sanoja ja tuottaa sanayhdistelmiä, joissa sanat taipuvat. Sanastossa on paljon substantiiveja ja verbejä. Myös adjektiivien, pronomien ja partikkeleiden käyttö lisääntyy.
4–5-v.	Lapsen puhe on lähes yhtä tarkkaa kuin aikuisella. Lapsi käyttää apuverbejä ja eri aikamuotoja sekä taivuttaa verbejä eri persoonamuodoissa. Puheessa esiintyy kielto-, käsky- ja kysymyslauseita. Lapsi osaa käyttää adjektiivien vertailuasteita sekä ilmaista esineiden paikkaa ja sijaintia.
5–6-v.	Lapsen puheessa esiintyy eri sanaluokan sanoja samassa suhteessa kuin aikuisten arkipuheessa. Sanojen ääntäminen on yleiskielen mukaista. Lapsi hallitsee lauseiden muodostamisen ja sanojen taivuttamisen perussäännöt. Ilmaisut tarkentuvat: <ul style="list-style-type: none"> - ajan ilmaisussa, paikan ja sijainnin kuvauksissa - esineiden ja asioiden laadullisessa tarkastelussa (koko, määrä, väri, muoto) - tarinankerrontataidoissa.
6–7-v.	Lapsi hallitsee yli 10 000 sanaa ja nimeää sujuvasti esineitä ja symboleita. Lapsen fonologinen tietoisuus kehittyy (ymmärtää kirjaimen ja äänteen yhteyden). Lapsi omaksuu vuorovaikutuksen perustaidot.

(Markus, 2021. Muotoiltu Lyytinen, 2014, s. 65 ja Nurmi ym., 2014 pohjalta).

5. Taidekasvatukselliset tuen keinot

Ruokonen ja Rusanen (2009) kirjoittavat artikkelissaan *Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana* eri taito- ja taideaineiden integroimisesta. Heidän mukaansa lapsen toiminnan integroimisessa ei ole kysymys aineiden sulauttamisesta toisiinsa vaan niiden tietoisesta yhteistyöstä. He kertovat useista taidekasvatuksen eheyttämisen tasoista, joita ovat taiteen käyttö arjen spontaaneissa toimintatilanteissa, lapsen aktiivinen toimijan ja tutkijan rooli, tiedostamisen periaate sekä kasvatus- ja opetussuunnitelman luomista ja toteuttamista paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa (Ruokonen & Rusanen, 2009). Taidekasvatuksen sekä puheen ja kielen kehitystä voikin integroida kaikilla näillä tasoilla. Seuraavaksi tuon esille miten musiikkikasvatus, kuvataidekasvatus sekä sanallisen ilmaisun keinot tukevat lapsen kielen ja puheen kehitystä.

5.1. Musiikkikasvatus

Ruokosen (2011) mukaan musiikilla ja puhutulla kielellä on paljon yhteisiä elementtejä ja sen vuoksi lapsen musiikillinen ja kielellinen kehitys ovat toisiinsa kiinteästi kietoutuneita. Näitä yhteisiä elementtejä on hänen mukaansa muun muassa äänen kesto, rytmi, äänitaajuudet, melodia, äänen taso, syntaksi, lauserakenne, sointivärit sekä tehokeinot (Ruokonen, 2011). Torppa, Virtala, Kostilainen ja Partanen (2020) mainitsevat, että musiikkia ja puhekieltä yhdistää myös se, että molemmissa sosiaalista vuorovaikutusta rakennetaan musiikille ja puheelle yhteisten akustisten piirteiden, rytmin ja melodian avulla. Torppa ja kollegat (2020) mainitsevat, että musiikki voi edistää myös kielenkehitykselle olennaista vuorovaikutusta, prososiaalisuutta eli lapsen myönteistä käyttäytymistä toisia lapsia kohtaan, kognitiivisia kykyjä, musiikille ja puheelle yhteisten akustisten piirteiden ja sitä kautta prosodian havaitsemista, aivojen kehitystä ja puheen havaitsemista taustahälyssä (Torppa ym., 2020).

Torpan ja Huotilaisen (2019) mukaan musiikin vaikutukset lapsen kielen kehitykseen voivat liittyä myös siihen, että musiikkitoiminta edistää puheelle ja musiikille yhteisten akustisten piirteiden eli äänen ja tavujen keston, äänenkorkeuden ja voimakkuuden sekä melodian ja rytmien havaitsemista. Tämä johtaa heidän mukaansa muun muassa kielen oppimisen kannalta tärkeiden prosodisten piirteiden, kuten sana- ja lausepainojen havaitsemisen paranemiseen, koska ne ilmaistaan muuttamalla äänen voimakkuutta, korkeutta ja kestoja ja koska niiden ketjusta muodostuu puheen rytmi ja melodia (Torppa & Huotilainen, 2019). Yllä mainittu käsite, prosodia,

on puhutussa kielessä sanojen painon ja ajoituksen, sanan osien pituuden, äänensävyyn, sävelkulun, äänen korkeuden ja intonaation avulla tapahtuvaa kommunikoinnin tehostamista tai merkityksen täydentämistä (Ruokonen, 2020a).

Pienen lapsen musiikillisella aktiivisuudella, äänien kokeilulla, kiljahtelulla, tavaroiden hakaamisella ja yhteen kolauttelulla, hyräilyllä ja rytmisellä jokelluksella on tärkeä rooli puheen oppimisessa (Huotilainen, 2019). Elävän ja terveen äänenkäytön perusteet puheilmaisussa ja laulussa tulevat leikinomaisten harjoitusten kautta tutuksi lapselle (Ruokonen, 2009). Musiikkileikit, lauluihin liittyvät roolileikit, musiikkisadut, dramatisoinnit, orkesterileikit, yhteislaulut, tanssit, musiikkiliikunta ja piirileikit ovat aktiivista sosiaalista toimintaa, jotka kehittävät lapsen sosiaalisia taitoja (Ruokonen, 2009). Lasten ohjatuissa ja ei-ohjatuissa musiikkitoiminoissa korostuu puhekielen kehitykselle olennainen vuorovaikutus: musiikkitoiminta on sosiaalista ja tapahtuu esimerkiksi vanhemman ja lapsen tai hoitajan ja lapsiryhmän välillä (Torppa ym., 2020).

Koska kommunikointi vauvan kanssa on paljolti musiikillista ja laulunomaista, musiikilla on erityinen merkitys varhaiselle kielenkehitykselle (ks. kuvio 2) (Torppa ym., 2020). Ruokonen (2011) tuokin esille laulujen tärkeyden vauvan kielen kehitykselle. Hän kertoo, että kahdeksasta kymmeneen kuukauden ikäinen vauva kuuntelee erittäin tarkasti erilaisia ääniteitä ja ääniä ja yrittää matkia niitä. Vauva saattaa Ruokosen mukaan jopa yhtyä johonkin hänelle paljon laulettuun laulun pätkään ja alkaa matkia laulamista tai laulun/lorun rytmiä. Laulaminen ja puhuminen kehittyvät yhtä aikaa, joten on tärkeää laulaa lapselle sekä lapsen kanssa eri tilanteisiin sopivia lauluja (Ruokonen, 2011).

Ruokosen (2020a) mukaan pienten lasten laulut sisältävät puheen kehityksen ja hahmottamisen kannalta olennaiset piirteet: jokaiseen tavuun liittyy oma sävel, jonka jälkeen tulee uusi sävel. Tämä rytmisyys opettaa lapselle luonnollisesti tavutuksen taidon. Hän mainitsee myös siitä, kuinka laulu valmentaa lasta ymmärtämään, että puhe on jäsennelty osiin ja että äänenkorkeus kielessämme laskee kohti lauseen loppua (Ruokonen, 2020a). Ruokosen (2011) mukaan myös äänen kesto ja siitä muotoutuva rytmi ovat keskeistä lapsen kielen kehityksessä. Sekä musiikissa että puheessa on tiettyjä kestoja, painotuksia, aika-arvoja ja fraaseja, joiden harjoittaminen ja tunnistaminen ovat keskeisiä elementtejä myös myöhemmin lukemaan ja kirjoittamaan oppiessa (Ruokonen, 2011).

Huhtinen-Hildén (2013) kuvaa kirjoituksessaan *Kanssakulkijana musiikin alkupoluilla* musiikin alkuopetusta sekä musiikin alkuopetuksen opettajuutta. Hän tuo esille ajatuksen, jossa tavoitteet, joita opettajana asetamme musiikkikasvatukselle, ovat sidoksissa siihen mitä pidämme hyvänä ja tärkeänä elämässä laajemmin. Tämä näkyy hänen mukaansa musiikin alkuopetuksen ja musiikillisten alkupolkujen tavoitteissa, suunnittelussa ja opetustehtävissä. Musiikkikasvatuksen tavoitteiden asettaminen siis edellyttää laajempaa arvojen ja taustakäsitysten pohdintaa, koska opetusmenetelmät ja lähestymistavat määräytyvät sen mukaan, mikä on oppimisen päämääränä (Huhtinen-Hildén, 2013).

Musiikin avulla voidaan oppia valtavasti. Huhtinen-Hildén (2013) jatkaa, että musiikillista oppimista tapahtuu myös sellaisissa muodoissa, joita voi olla esimerkiksi pienestä oppijasta vaikeampi havaita. Oppimista on Huhtinen-Hildénin mukaan totuttu tarkastelemaan esisijaisesti helposti näkyvien oppimistulosten valossa, joten on vaarana, että muunlaiset, vaikeammin ulospäin näkyvät oppimisprosessit jäävät vähemmälle huomiolle (Huhtinen-Hildén, 2013). Näitä vaikeammin ulospäin näkyviä oppimisprosesseja voivat olla muun muassa kielen tietoisuuden ja kielellisten taitojen oppiminen. Opettajan onkin tärkeää laajentaa ajatteluaan, jotta musiikillisen kasvatuksen tavoitteet ja toiminta mahdollistavat lapsen monipuolisen ja laajan oppimisen.

5.2. Kuvataidekasvatus

Varhaisiän kuvataidekasvatus kasvattaa lasta taiteeseen sekä taiteen avulla (Rusanen, 2009). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan varhaiskasvatuksen kuvallisen ilmaisun tavoitteena onkin kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapset myös harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan sekä kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla (Opetushallitus, 2018). Ruokonen (2020b) nostaa esiin taidekasvatuksen tärkeyden myös lapsen laaja-alaisen osaamisen valmiuksien vahvistajana. Taidekasvatuksella on merkittävä rooli lapsen monilukutaidon, osallistumisen ja vaikuttamisen taitojen kehityksessä (Ruokonen, 2020b).

Rusanen (2009) mainitsee, että vaikka painopiste varhaisiän kuvataidekasvatuksessa on lapsen esteettisen asennoitumisen ja luovuuden kehittämisessä, tavoitteena on viime kädessä lapsen kokonaisvaltainen kasvu. Varhaiskasvatuksen kuvallisen ilmaisun tavoitteena on myös, että lapset saavat mahdollisuuden tutustua erilaisiin kuvantekemisen tapoihin, kuten maalaamiseen,

piirtämiseen, rakentamiseen, muotoamiseen sekä mediaesitysten tekemiseen (Ruokonen, 2020b).

Rusasen (2009) tuo esiin kuvataidekasvatuksen runsaat mahdollisuudet lapsen aisti- ja havaintotoimintojen herkistämiseen. Kuvataiteellista ilmaisua toteuttaessaan lapsi antaa muodon kokemuksilleen, jäsentää havaintojaan ympäröivästä maailmasta sekä tunnistaa omia tunteitaan ja ajatuksiaan (Rusanen, 2009).

Rusanen (2009) mainitsee, että lasten omaehtoiset piirrokset, maalaukset ja muovailut jättävät jälkiä lapsen omasta kulttuurista ja ajatusmaailmasta. Jotta nämä ajatukset pääsevät kuuluville, tarvitaan kasvattajaa tallentamaan niitä sekä töihin liittyvää tarinointia (Rusanen, 2009). Pääjoki (2020) kertoo, kun lapsen on mahdollista ilmaista vapaasti itseään taiteen keinoin ja aikuinen ottaa nämä ilmaisut vastaan, syntyy vuorovaikutusta, jota määrittää lapsi. Taidekasvatuksen ja vuorovaikutuksen näkökulmista vapaa ilmaisu luo tilaa kaikelle muulle taiteelliselle toiminnalle antamalla lapselle kokemuksen luovasta toimijuudesta (Pääjoki, 2020).

Pääjoen (2020) mukaan varhaiskasvatuksen taiteellinen toiminta tarjoaa mahdollisuuksia sellaiselle vuorovaikutukselle, joka perustuu lapsen tapaan olla suhteessa ympäristöönsä ja muihin ihmisiin. Taiteellisen toiminnan yksi keskeinen tehtävä lapselle on ilmaista omaa sisäistä maailmaansa ja jakaa kokemuksia toisten kanssa. Pääjoki korostaakin artikkelissaan vertaisvaikutuksen tärkeydestä lapsen taiteelliselle toimijuudelle. Joskus lapsista on haus Kempaa tuottaa esimerkiksi yhteisiä isoja maalauksia ja muita teoksia, kuin pakottautua omaan tekemiseen ja rajoittaa muiden tekemisen seuraamista. Lapset myös selostavat toisille omaa tekemistään ja jakavat näin kuvantekoprosessia keskenään (Pääjoki, 2020).

Ruokonen (2020b) tuo esiin integroinnin muodon, jossa tapahtuu tiedostettua ja tavoitteellista eri taide-elementtien integrointia. Tässä siis varhaiskasvatuksen opettaja taidekasvattajana tiedostaa integraation merkityksen ja luo siitä itselleen toimintaa ohjaavan tavoitteen (Ruokonen, 2020b). Varhaiskasvatuksen opettaja voi esimerkiksi tiedostaa kuvataiteen ja äidinkielen yhteyden, ja ottaa tavoitteekseen opettaa kirjaimia ja alkuäänteitä lapsille taiteellisen toiminnan avulla. Kirjainten askartelu tai muovaaminen innostavat lapsia ja oppiminen tapahtuu toiminnan ja leikin ohella.

5.3. Sanallinen ilmaisu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) ohjeistetaan rohkaisemaan lapsia sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun draaman, tanssin ja leikin keinoin. Toiminnassa tulisi hyödyntää monipuolisesti lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta (Opetushallitus, 2018). Seuraavaksi kerron tarkemmin sanataiteen ja draaman yhteydestä lapsen kielen kehitykseen.

5.3.1. Sanataide

Opetushallituksen (2021) mukaan sanataide on taidemuoto, jossa lapsen kielitajua vahvistetaan luovien työskentelymenetelmien avulla ja jonka taustalla on useiden tieteen- ja taiteenalojen menetelmiä. Sanataiteen lähtökohtana on muun muassa suullinen kerronta, sanaleikit ja kirjallisuuden lukeminen (Opetushallitus, 2021).

Varhaiskasvatuksen tärkeä tehtävä on tarjota jokaiselle lapselle mahdollisuus tutustua lastenkirjallisuuden eri lajeihin ja luoda myönteinen suhde kirjoihin (Suojala, 2009). Suvanto ja Ukkola (2020) kertovat artikkelissaan *Lastenkirjallisuus alle kouluikäisen lapsen kielenkehityksen tukena*, että lastenkirjat ovat monimuotoinen joukko, johon kuuluu mitä erilaisimpia tekstin ja kuvan yhdistelmiä. Lastenkirjojen muotoihin kuuluvat muun muassa kuvakirjat, ensikirjat, pedagogiset kirjat, kerronnalliset kuvakirjat, satukirjat sekä lastenlyriikka. Heidän mukaansa lastenkirjan valinnalla on merkitystä, sillä kirjan tekijän tavoitteet ja motiivit voivat olla erilaiset kuin aikuisen, joka kirjaa valitsee, sekä valitulla kirjalla on vaikutusta siihen, mitä kielen kehityksen osa-aluetta se vahvistaa. He jatkavat, että lapsi käyttäjänä taas voi tavoitella valinnallaan esimerkiksi mieluisaa lukuhetkeä vanhemman kanssa taikka vanhemman miellyttämistä sekä lapsen valinta perustuu useimmiten kuviin. Sekä lasta että aikuista miellyttävä kirja pysäyttää todennäköisemmin yhteiseen vuorovaikutustilanteeseen (Suvanto & Ukkola, 2020).

Suvannon ja Ukkolan (2020) mukaan vanhemmat mieltävät lukutuokion yleensä sellaiseksi, jossa lapsi kuuntelee, kun hänelle luetaan kirjaa. Heidän mukaansa keskustelunomaisessa, vuorovaikutteisessa lukutuokiassa aikuinen taas seuraa lapsen aloitteita ja auttaa lasta siirtymään passiivisesta kuuntelijasta aktiiviseksi kertojaksi. On paljon erilaisia tekniikoita, joiden avulla voidaan osallistaa lasta tarinan tuottamiseen. Näitä ovat muun muassa avoimet kysymykset ja vaihtoehtojen tarjoaminen pienille lapsille sekä vuorolukeminen ja laajentaminen kielellisesti taitaville lapsille (Suvanto & Ukkola, 2020).

Suvanto ja Ukkola (2020) jatkavat, että säännöllisten lukutuokioiden merkitystä ei voi tarpeeksi korostaa, sillä yhteiset lukuhetket vahvistavat lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta, kehittävät laaja-alaisesti lapsen kielellisiä taitoja (ks. kuvio 2) ja mielikuvitusta, tarjoavat tilaisuuden käsitellä tunteita ja vahvistavat empaattisuutta sekä eläytymiskykyä. Heidän mukaansa selkeästi kuvitettu ja vähän tekstiä sisältävä kirja vapauttaa aikuisen tarkastelemaan kuvia lapsen kanssa yhdessä ja luomaan samasta kirjasta uudenlaisia kertomuksia eri lukukerroilla. Lapsen mielenkiinto voikin kohdistua yksityiskohtaan, joka on aikuisen mielestä merkityksetön, mutta joka innostaa lasta sanoittamaan ajatuksiaan ääneen. Suvannon ja Ukkolan mukaan lukeminen myös moninkertaistaa lapsen omaksuman sanaston ja lukemisen hyödyt heijastuvat kouluikään saakka (Suvanto & Ukkola, 2020)

Suojala (2009) kertoo, että aikuisten vastuu on tuoda tarjolle monipuolisesti erilaisia kirjoja, jotka tarjoavat lapselle mahdollisuuden samaistumiseen, empatian kokemukseen, tunteiden käsittelyyn, huumorin kokemiseen sekä kielellisiin elämyksiin. Hän myös muistuttaa, että lapsen tulee saada myös itse valita luettavia kirjoja ja tutustua niihin niin yksin, muiden lasten kanssa kuin myös aikuisten johdolla (Suojala, 2009). Ruokonen (2020b) nostaa esille lastenkirjallisuuden lukemisen tärkeyden sellaisille lapsille, joiden kotona ei lueta kirjoja taikka kerrota satuja.

Juonellinen satukirja taas vahvistaa lapsen ymmärrystä tarinan kertomuskieliopillisista rakenteista, aakkos- ja riimikirjat vahvistavat lapsen äänteellistä tietoisuutta (ks. kuvio 1) sekä lastenrunot kehittävät rytmitajua ja suppeaa sarjamuistia, jota tarvitaan luku- ja kirjoitustaidon omaksumiseen (Suvanto & Ukkola, 2020)

Suojalan (2009) mukaan lastenkirjallisuus tulisi kytkeä vahvasti lapsen itseilmaisuun ja sen tulisi tukea hänen luovaa suhdettaan kieleen. Sanaleikit, riimittely ja lorut kiinnostavat lasta ja ylläpitävät leikkivää suhdetta kieleen, joten pitää muistaa antaa tilaa lapsen omalle tarinoinnille, riimittelylle ja kerronnalle (Suojala, 2009). Aerilan ja Kauppinen (2020) mukaan runot ja lorut edistävät myös kielitaitoa, tunteiden tunnistamista ja lukemisen tuottamaa iloa monin eri tavoin. Ne lisäävät äänteiden ja rytmin kautta fonologista tietoisuutta; kasvattavat sanavarastoa, helpottavat sanojen ja kiteytyneiden ilmausten hahmottamista, kehittävät lausetajua ja tarjoavat itsetuntoa lisäävän kokemuksen runo- tai lorukokonaisuuden muistamisesta ja tuottamisesta ulkomuistista (Aerila & Kauppinen, 2020).

Karlsson (2005) kertoo teoksessaan *Sadutus - Avain osallistavaan toimintakulttuuriin*, sadutuksen perusteista, tavoitteista sekä toimintamalleista. Hän kertoo sadutuksen olevan menetelmä, jossa lapset saavat muokata ajatuksiaan tarinaksi. Sadutuksen välineinä käytetään kerrontaa,

kuuntelua, lasten ja aikuisten ajatusten kirjaamista sekä lukemista. Karlssonin mukaan on tärkeää, että sadutuksessa lapsi saa päätäntävällän siihen, millainen hänen tarinastaan tulee (Karlsson, 2005). Saduttaessa lapset saavat ilmaista itseään ja omia ajatuksiaan vapaasti, joka tukee lapsen luovuuden kehitystä.

Kirjallisuusterapia

Kirjallisuuden tohtori ja kirjailija Pirjo Suvilehto (2020) kertoo artikkelissaan *Kirjallisuusterapeuttinen kirjallisuuskatsaus – tietoisuutta kirjojen ja tarinoiden mahdollisuuksista*, kirjallisuusterapiasta ja sen mahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa (Suvilehto, 2020). Kirjoitus on tehty osana Rinnalla -hanketta. Rinnalla -hanke oli Opetushallituksen rahoittama hanke, jonka tavoitteena oli keskittyä lasten sosioemotionaaliseen oppimiseen ja sen edistämiseen taide- ja kerrontalähteisiä menetelmiä käyttäen sekä mentorointia varhaiskasvatuksen henkilöstön täydennysmenetelmänä hyödyntäen (Neitola, Aerila & Kauppinen, 2020).

Kirjallisuusterapiaa voi Suvilehdon (2020) mukaan olla jo pelkkä kirjan lukeminen, tarinan kuuleminen tai sen kertominen. Lasten kirjallisuusterapialla tarkoitetaan hänen mukaansa kasvua ja kehitystä tukevaa, hoitavaa ja ennaltaehkäisevää vuorovaikutusprosessia, jossa hyödynnetään kirjoja, tarinoita ja tarinatyöskentelyä, kuunnellaan satuja, tarinoidaan itse, tutkitaan kuvakirjoja, sadutetaan sekä leikitään sanataideleikkejä. Suvilehto jatkaa, että sanataideaktiviteettien lisäksi kirjallisuusterapeuttisessa työskentelyssä hyödynnetään luovien terapioiden tapaan monitaiteita: musiikkia, tanssia, draamaa ja kuvataiteita. Keskeistä toiminnalle on kuitenkin kirjallinen ja tarinallinen elementti, jonka parissa viihdytään (Suvilehto, 2020).

Suvilehto (2020) mainitsee, että kirjallisuusterapiaa terminä käytetään harvemmin päiväkodissa, mutta henkilökunta voi tehdä tietoisia kirjavalintoja sopivista aihealueista tukeakseen lapsen kasvua ja kehitystä. Ei ole yhdentekevää, millaista kirjallisuutta lapsille julkaistaan ja millaisia kirjavalintoja aikuiset lapsille tekevät. Kirjallisuusterapian ja kasvatuksen ympäristöissä ymmärretään, että laadukas kirja voi aktivoida merkityksellisiin oivalluksiin ja auttaa lasta hänen ajankohtaisissa, kasvuun ja kehitykseen liittyvissä tarpeissaan (Suvilehto, 2020).

5.3.2. Draama

Toivanen (2009) mainitsee kirjoituksessaan *Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa*, että draamakasvatus on yleiskäsite toiminnalle, joka kattaa kaikki varhaiskasvatuseikäisten erilaiset draaman ja teatterin toimintamuodot. Hänen mukaansa draamatyöskentely yhdistää leikin ja kasvatuksen teatterin keinoin. Martinez-Abarca ja Nurmi (2015) taas kuvaavat draamakasvatusta omien havaintojen, kokemusten ja opittavien aiheiden tutkimiseksi teatterin, leikin ja kasvatuksen keinoin. Draamakasvatuksen voi jakaa lajityyppisiin, kuten draamaleikkiin, forum-teatteriin ja prosessidraamaan (Martinez-Abarca & Nurmi, 2015).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on rohkaista lapsia sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun sekä tarjota lapsille mahdollisuus monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään erilaisten harjoitusten ja leikkien avulla (Opetushallitus, 2018).

Ruokosen (2020b) mukaan draamakasvatuksellisessa toiminnassa lähtökohtana ovat lapsen mielikuvituksesta nousevat kokemukset ja havainnot tai lasten kirjallisuudesta nousseet teemat, joita jatkotyöstetään ryhmässä sanataiteen ja draaman monipuolisia muotoja hyödyntäen. Turvallisinta onkin aloittaa draama lasten kanssa pienten tuokioiden avulla, jotka suunnitellaan tavoite ja lasten ikä huomioiden joko yksittäistä leikkiä tai draamatyötappaa käyttäen (Toivanen, 2009). Lasten on tärkeää saada monipuolisesti kokemuksia ja elämyksiä pöytäteatterista, marionettinukeista sekä käsinukeista (Ruokonen, 2020b).

Martinez-Abarcan ja Nurmen (2015) mukaan vauvan ensikosketus draamaan ilmaisukieleen syntyy vuorovaikutuksessa vauvan ja hoitajan välillä. He kertovat, että vauvan tunneilmaisun kieli rikastuu, kun hänelle äännellään, puhutaan, loruillaan, luetaan ensikirjoja sekä laulellaan. Äänen ilmaisumahdollisuuksia tutkitaan heidän mukaansa vauvan kanssa niin jäljittelyleikeissä kuin loruttelun, köröttelyn ja laululeikkien avulla. Loru- ja runon eläytyvän kerronnan kuunteleminen opettaa lapselle teatteri-ilmaisun aakkosia: läsnäoloa, kontaktin ottamista, jännitteen rakentamista sekä rytmiä ja ääni- ja kehoilmaisua (Martinez-Abarca & Nurmi, 2015).

Taaperoiden kanssa toimiminen on enemmän aikuisjohtoista tarinoiden kerrontaa, jota voidaan elävöittää pienellä draamaleikillä, joka hyödyntää laulu-, tanssi- ja liikuntaleikkejä (Toivanen, 2009). Lapsesta on Martinez-Abarcan ja Nurmen (2015) mielestä hauskaa tutkia uusia ilmaisun

keinoja, kuten varjo- tai pöytäteatteria. Heidän mukaansa laulut, runot ja yksinkertaiset sääntöleikit voidaan ottaa tukemaan draamaleikkiä ja pieniä esityksiä, sillä lasten omista tarinoista ei välttämättä vielä ole loogista rakennetta, joka kannattelisi leikkiä (Martinez-Abarca & Nurmi, 2015).

3–4 ikävuodesta eteenpäin voidaan käyttää rooli- ja sääntöleikkejä, joissa on roolit sekä matkimiselementti (Toivanen, 2009). Roolileikkivaiheeseen siirtyminen edellyttää Martinez-Abarcan ja Nurmen (2015) mukaan kuitenkin riittäviä kielellisiä valmiuksia, sillä sen avulla suunnitellaan leikkiä, roolihenkilöitä, tapahtumapaikkaa sekä juonta. He muistuttavat, että roolileikit voivat jäädä kielellisistä ja kulttuurisista syistä kovin lyhyiksi, mikäli aikuiset eivät ole niissä tarvittaessa ”vetoapuna” (Martinez-Abarca & Nurmi, 2015).

Martinez-Abarcan ja Nurmen (2015) mukaan neljä- ja viisivuotiaat lapset pysyvät jo mukana leikkimaailman ja draamaseikkailun juonessa ja ymmärtävät muiden vain leikkivän pysyessään roolissa. Kuusivuotiaiden draamakasvatus taas voi pitää sisällään kaikkia lajityyppejä niin spontaanista draamaleikistä esittävään draamaan. (Martinez-Abarca & Nurmi, 2015).

Esiopetuksessa harjoitellaan Martinez-Abarcan ja Nurmen (2015) mukaan suullisen ja kehoillisen ilmaisun perustaitoja monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on oivaltaa, miten kielellä ja keholla voidaan viestiä ja leikkiä monipuolisesti. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista (Martinez-Abarca & Nurmi, 2015).

Pullin (2020) mukaan draama tukee lapsen kielenkehitystä usealla eri tavalla. Ohjatuissa draamatuokioissa lapsen oppivat uusia sanoja sekä kielen rakenteita. Hänen mukaansa turvallisissa tilanteissa lapsi uskaltuu kokeilemaan monipuolisia tapoja käyttää kieltä ja oppii tässä kielenkäyttötaitoja (Pulli, 2020). Ruokosen (2020b) mukaan sensitiivisesti herkän aikuisen reagointi lapsen sanallisiin ja äänteellisiin ilmaisuihin rohkaisevasti ja niitä jatkaen, rakentaa siltaa lapselle tuttujen käsitteiden ja hieman vieraampien käsitteiden välille ja lapsen kielen ymmärrys kehittyy ja sanavarasto rikastuu (Ruokonen, 2020b).

6. Johtopäätökset ja pohdinta

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli selvittää aikaisempien tutkimusten, selvitysten ja kirjallisuuden avulla, miten varhaiskasvatuksen taidekasvatus tukee lapsen kielen kehitystä. Halusin tuoda taidekasvatuksen mahdollisuuksia tukikeinona enemmän esille, erityisesti varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Seuraavaksi tuon esille pohdintaa ja ajatuksiani tutkielmani tuloksista sekä lopuksi arvioin tutkielmani prosessia. Tuon myös esille jatkotutkimukseen liittyviä ideoita ja suunnitelmani.

6.1. Taidekasvatus lapsen kielen ja puheen kehityksen tukena

Tutkimukseni mukaan taidekasvatuksella on suuri merkitys lapsen kielen kehitykselle. Tutkielmastani nousi esille erityisesti musiikki sekä sanallisen ilmaisun muodoista lastenkirjallisuus lapsen kielen ja puheen kehityksen tukikeinoina. Sanallisen ilmaisun eri muodot kehittävät ja tukevat erityisesti lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymistä. Lorut ja sanaleikit kehittävät Aerilan ja Kauppisen (2020) mukaan lapsen lausetajua eli syntaktista tietoisuutta. Fonologista tietoisuutta taas tukee loruissa ja sanaleikeissä esiintyvät äänteet, riimit ja rytmit.

Sanalliseen ilmaisuun liittyy myös vahvasti lapsen oma tarinointi ja kerronta sekä niiden merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle. Luova kerronta ja kuvaaminen kehittävät lapsen pragmaattisen tietoisuuden kykyjä (ks. kuvio 1), jonka seurauksena lapsi oppii muun muassa kuvailemisen, arvioinnin ja perustelun taitoja. Hän myös oppii käyttämään kieltä tarkoituksenmukaisesti tilanteiden mukaan. Myös sadutuksen eri muodot kehittävät lapsen itseilmaisua sekä luovaa kerrontaa. Sadutus on menetelmä, jonka avulla lapset muokkaavat ajatuksiaan tarinaksi (Karls-son, 2005).

Toinen merkittävä kielen kehitystä tukeva taidekasvatuksen osa-alue oli musiikki. Musiikki tukee lapsen kielen kehitystä monipuolisesti jo ennen lapsen ensimmäisiä sanoja. Vauvat kuuntelevat ääniä erittäin tarkasti ja koittavat näiden äänien perusteella matkia aikuisten tuottamaa kieltä. Ruokonen (2011) tuokin esiin laulamisen tärkeyden pienen lapsen kanssa, sillä laulaminen ja puhuminen kehittyvät samaan aikaan. Laulut ja laulaminen auttavat myös lasta ymmärtämään puheen struktuuria sekä äänenkorkeuden merkitystä (Ruokonen, 2011).

Musiikilla on Ruokosen (2011) mukaan paljon samoja elementtejä kuin puhutulla kielellä. Näitä elementtejä ovat muun muassa äänen kesto, äänitaajuudet, melodia, äänen taso, rytmi, äänitaajuudet ja melodia. Koska puheen ja musiikin akustiset piirteet ovat niin samankaltaisia,

on musiikin monista muodoista suuri hyöty lapsen kielen kehitykselle. Erityisesti musiikilla on vaikutusta lapsen puheen prosodisille piirteille, jotka kuuluvat tiiviisti puhutun kielen taitoon tehostamalla kommunikointia sekä täydentämällä puheen merkitystä.

Tutkielmani perusteella sekä kuvataiteella, että draamakasvatuksella on vähemmän suoranaisia vaikutuksia lapsen kielen ja puheen kehitykselle kuin yllä mainituilla musiikilla ja sanataiteella. Kummallakin taideaineella kuitenkin ilmeni paljon hyötyjä lapsen kielen kehitykselle sekä erityisesti kielellisen tietoisuuden kehittymiselle. Kuvataidekasvatuksessa painottuu paljolti luovuuden sekä ilmaisun kehittyminen, joilla on yhteys lapsen pragmaattisten taitojen kehittymiseen (ks. kuvio 1) ja näin kielen kehitykseen. Kuvataidekasvatus tarjoaa myös lapselle mahdollisuuksia ja kokemuksia monenlaisesta vuorovaikutuksesta, joka on olennainen osa kielen ja puheen kehitystä. Kuvataidetta voi myös tehokkaasti integroida eri oppimisen osa-alueisiin, kuten esimerkiksi äidinkieleen. Kirjaimia voidaan opetella vaikkapa maalaamalla tai muovaillevalla niitä. Nurmilaakson (2011) mukaan muun muassa morfologista tietoisuutta (ks. kuvio 1) voidaan kehittää opettamalla lapselle uusia sanoja tekemällä niistä houkuttelevia ja kiinnostavia (Nurmilaakso, 2011).

Myös draamakasvatuksessa painotetaan lapsen itseilmaisua. Draamakasvatusta tutkiessa kävi myös ilmi, että se on puheen ja kielen tukikeinona tehokkain 3. ikävuodesta eteenpäin. Taaperoiden draamakasvatus painottuu aikuisjohtoiseen tarinoiden kerrontaan, joita elävöitetään eri taiteen keinoin (Toivanen, 2009). 4–7-vuotiaille lapsille draamakasvatus opettaa uusia sanoja sekä kielen rakenteita (ks. kuvio 2). Draamakasvatus tukee lapsen kielen kehitystä kehittämällä itseilmaisun taitoja sekä kielenkäyttötaitoja. Kielenkäyttötaidot taas ovat olennainen osa pragmaattista tietoisuutta (ks. kuvio 1).

6.2. Tutkielman arviointi ja jatkotutkimus

Tutkimusta aloittaessani oletin, että varhaiskasvatuksen taidekasvatuksella on vaikutuksia lapsen kielen ja puheen kehitykseen. Kirjallisuutta lukiessa sekä tutkielman edetessä olen tullut johtopäätökseen, että oletukseni osui oikeaan. Tutkimustulosteni perusteella varhaiskasvatuksen taidekasvatuksella on jopa enemmän vaikutuksia lapsen kielen ja puheen kehitykselle, kuin mitä tutkielmaa aloitellessa ajattelin.

Tutkimustuloksissa minut yllätti se, kuinka iso vaikutus taidekasvatuksen eri muodoilla on lapsen kielellisen tietoisuuden kehitykselle. Oletukseni oli, että taidekasvatus tukee ensisijaisesti

lapsen kielellisiä taitoja. Tutkielmani tulosten perusteella voin todeta varhaiskasvatuksen taidekasvatuksen olevan merkittävä tekijä myös lapsen kielellisen tietoisuuden kehityksessä.

Aineiston analyysin toteutin integroivana kirjallisuuskatsauksena, eli tutustuin monipuolisesti mutta kriittisesti kirjallisuuteen ja tutkimukseen aiheen tiimoilta. Tulokset muodostuivat lähdekirjallisuuden perusteella, toisiansa reflektoiden. Kirjallisuuskatsaus oli hyvä menetelmä tutkielmani tekemiseen koska löysin aiheeseeni liittyvää kirjallisuutta ja tutkimusta hyvin. Suoranaista tutkimusta taidekasvatuksen vaikutuksista lapsen kielen kehitykseen ei löytynyt, mutta eri taidemuodoista ja varhaiskasvatuksesta on tehty paljon tutkimusta, joten niiden sisältöjä analysoimalla pystyin vastaamaan tutkimuskysymyksiini ja luomaan uutta tietoa aiheesta.

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tutkimuksen uskottavuus perustuu siihen, että tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvän tieteellisen käytännön elementtejä ovat muun muassa rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä arvioinnissa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkielmassani olen pyrkinyt huolellisuuteen tekoprosessin alkumetreiltä saakka. Tutkimuksen eettisyyden olen pyrkinyt takaamaan viittaamalla asianmukaisesti lähteisiin ja aikaisempien tutkimusten ja kirjallisuuden tulokset on esitetty totuudenmukaisesti. Olen myös tutkimusta tehdessäni pyrkinyt siihen, etteivät omat mielipiteeni ja ennako-oletukseni vaikuttaisi tutkielman etenemiseen taikka lopullisiin tutkimustuloksiin.

Tavoitteenani on opiskella tulevaisuudessa laaja-alaiseksi erityisopettajaksi, joten pro gradu-tutkielmassa olisi mielenkiintoista tutkia, miten taidekasvatus toimii oppimisen vaikeuksien tukena alakouluikäisillä lapsilla. Tutkimusta tehdessä haluaisin itse toteuttaa taidekasvatusta tai jotain sen muodoista erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kanssa. Kandidintutkielmaa tehdessäni nousi esiin useat taidekasvatuksen integraation mahdollisuudet, joten tämän myötä aihetta olisi mielenkiintoista lähteä tutkimaan lisää.

Toivon että kandidaatin tutkielmani vahvistaisi taidekasvatuksen tärkeyttä lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja kehityksen tukijana ja että sen toteuttaminen päiväkodeissa olisi tulevaisuudessa laajempaa. Myös varhaiskasvatuksen opettajan opinnoissa voisi korostaa taidekasvatuksen integroinnin mahdollisuuksia, sillä taiteen avulla oppiminen kantaa pitkälle.

Lähteet

- Aerila, J-A & Kauppinen, M. (2020). TARU – lukemisen iloa yhteisön ja taiteen kanssa. Teoksessa M. Neitola, J-A. Aerila & M. Kauppinen (toim.) Rinnalla. Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. Rinnalla-hanke ja Opetushallitus. Haettu osoitteesta: https://sites.utu.fi/rinnalla/wp-content/uploads/sites/56/2021/01/rinnalla_e-kirja.pdf
- Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M & Raittila, R. (2017). Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.). Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Oulun yliopiston Ellibs -kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789517686532>
- Hakamo, M. (2013). Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. 2. painos. Saarijärvi: Saarijärven Offset. Lasten keskus.
- Huhtinen-Hildén, L. (2013). Kanssakulkijana musiikin alkupoluilla. Teoksessa Juntunen, M., Nikkanen, H & Westerlund, H (toim.) Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Huotilainen, M. (2019). Näin aivot oppivat. Oulun yliopiston Ellibs- kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524519199>
- Juuti, P & Puusa, A. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Oulun yliopiston Ellibs- kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456167>
- Kansalaisuuslaki 359/2003. Haettu osoitteesta: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030359> [Viitattu 29.4.2021]
- Karlsson, L. (2003). Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lyytinen, P. (2014). Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. (ss. 51 – 71) 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Martinez-Abarca, T & Nurmi, R. (2015). Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin! Draamakasvatusta 1-7- vuotiaille. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Neitola, M., Aerila, J & Kauppinen, M. (2020) Rinnalla. Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. Rinnalla-hanke ja Opetushallitus. Haettu osoitteesta: https://sites.utu.fi/rinnalla/wp-content/uploads/sites/56/2021/01/rinnalla_e-kirja.pdf [Viitattu 15.3.2021]

- Niemitalo-Haapola, E & Ukkola, S. (2020). Kielellinen tietoisuus. Teoksessa E.Niemitalo-Haapola, S.Haapala ja S.Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Oulun yliopiston Ellibs- kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523700383>
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L & Ruoppila, R. (2014). Ihmisen psykologinen kehitys. Oulun yliopiston Ellibs- kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789524516518>
- Nurmilaakso, M. (2011) Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa M.Nurmilaakso & Välimäki, A (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino. Haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetushallitus. (2014). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Haettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf [Viitattu 20.4.2021]
- Opetushallitus. (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Haettu osoitteesta https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf [Viitattu 20.4.2021]
- Opetushallitus. (2021). Sanataide ja kirjallisuus. Haettu osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sanataide-ja-kirjallisuus> [Viitattu 27.4.2021]
- Pulli, T. (2020). Teatteri ja draama lapsen mielen ja kielen rikkautena. Teoksessa E.Niemitalo-Haapola, S.Haapala ja S.Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Oulun yliopiston Ellibs- kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523700383>
- Pääjoki, T. (2020). Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa E.Hujala ja L.Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Oulun yliopiston Ellibs- kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523700758>
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Gammelgård., ... Hjelt, H. (2019). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Haettu osoitteesta: https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf [Viitattu 10.3.2021]

- Ruokonen, I. (2020a). Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa E.Hujala ja L.Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Oulun yliopiston Ellibs- kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523700758>
- Ruokonen, I. (2020b). Varhaiskasvatuksen taidekasvatus – leikkiä, lumousta, oppimista ja hyvää elämää. Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL. Haettu osoitteesta: https://www.vol.fi/uploads/2020/02/de8a96fe-varhaiskasvatuksen-taidekasvatus_suomi_low.pdf [Viitattu 25.3.2021]
- Ruokonen, I. (2011). Musiikin monet kielet. Teoksessa M.Nurmi & Välimäki, A (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino. Haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ruokonen, I. (2009). Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa I.Ruokonen, S.Rusanen & Vähämäki, A-L (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1>
- Ruokonen, I & Rusanen, S. (2009). Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa I.Ruokonen, S.Rusanen & Vähämäki, A-L (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1>
- Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K & Torkki, K. (2014). Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Rusanen, S. (2009). Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa I.Ruokonen, S.Rusanen & Vähämäki, A-L (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1>
- Salminen, A. (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Haettu osoitteesta https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

- Suojala, M. (2009). Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa I.Ruokonen, S.Rusanen & Vähämäki, A-L (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1>
- Suvanto, A & Ukkola, S. (2020). Lastenkirjallisuus alle kouluikäisen lapsen kielenkehityksen tukena. Teoksessa E.Niemitalo-Haapola, S.Haapala ja S.Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Oulun yliopiston Ellibs- kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523700383>
- Suvilehto, P. (2020). Kirjallisuusterapeuttinen kirjallisuuskasvatus – tietoisuutta kirjojen ja tarinoiden mahdollisuuksista. Teoksessa M.Neitola, J-A.Aerila & M.Kauppinen (toim.) Rinnalla. Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. Rinnalla-hanke ja Opetushallitus. Haettu osoitteesta: https://sites.utu.fi/rinnalla/wp-content/uploads/sites/56/2021/01/rinnalla_e-kirja.pdf
- Toivanen, T. (2009). Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa I.Ruokonen, S.Rusanen & Vähämäki, A-L (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Haettu osoitteesta: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80314/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b.pdf?sequence=1>
- Torppa, R., & Huotilainen, M. (2019). Why and how music can be used to rehabilitate and develop speech and language skills in hearing-impaired children. *Hearing research*, 380, 108-122.
- Torppa, R., Virtala, P., Kostilainen, K & Partanen, E. (2020). Musiikki ja lapsen kielen kehitys. Teoksessa E.Niemitalo-Haapola, S.Haapala ja S.Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys. Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Oulun yliopiston Ellibs- kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523700383>
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Oulun yliopiston Ellibs-kokoelma. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789520400118>
- Varhaiskasvatuslaki (540/2018). Haettu osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540> [Viitattu 17.3.2021]